

ASYA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
THE JOURNAL OF ASIAN STUDIES

Cilt / Volume : 1
Sayı / Issue : 1
Güz / Autumn 2017

ISSN: 2602-2966

Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Hakemli Süreli Yayıncıdır
Bahar ve Güz olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.
The Journal of Asian Studies International Social Science, Peer-review Published
Spring and Autumn to be published two times a year.

KURULUŞ - ESTABLISHMENT
2017

ASYA ARAŞTIRMALARI DERĐİŐİ
Cilt: 1 Sayı: 1 GÜZ/2017 ISSN: 2602-2966

**Gazi Üniversitesi Asya Çalışmaları Uygulama
ve Araştırma Merkezi Adına Sahibi**
Prof. Dr. İbrahim USLAN
Gazi Üniversitesi Rektörü

Kurucu

Prof. Dr. Varis ÇAKAN

Editörler

Prof. Dr. Varis ÇAKAN
Prof. Dr. Fatma AÇIK
Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK
Yrd. Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Dr. Sinan DEMİRTÜRK

İngilizce Editörü

Dr. Oğuzhan BİLGİN

Sekreteryä

Döndü AKIN

Stajyer Öğrenci

Manolya PAKER

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Can ÖZÇİÇEK

Baskı ve Cilt

Gazi Üniversitesi Matbaa İşletmesi ve Ahşap İmalathanesi Müdürlüğü

Sertifika No

0105846

Yazışma ve Haberleşme Adresi

Gazi Üniversitesi Asya Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi
Gazi üniversitesi Rektörlük Kampüsü
06500 Teknikokullar/ANKARA / Tel:0312-2023787
E-Posta: asyam@gazi.edu.tr / **Web Sitesi:** asyam.gazi.edu.tr
E-dergi: asyaarastirmalari.gazi.edu.tr

Asya Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan makalelerin yayımcının yazılı izni olmadan bir kısmı veya tamamı herhangi bir yolla çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayımlar eser sahiplerine aittir; Gazi Üniversitesi sorumlu tutulamaz.

THE JOURNAL OF ASIAN STUDIES
Volume: 1 Issue: 1 AUTUMN/2017 ISSN: 2602-2966

On Behalf Of Gazi University,
Center Of Asian Studies
Prof. Dr. İbrahim USLAN
Rector of Gazi University

Founder
Prof. Dr. Varis ÇAKAN

Editors
Prof. Dr. Varis ÇAKAN
Prof. Dr. Fatma AÇIK
Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK
Yrd. Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ

Desk Editor
Dr. Sinan DEMİRTÜRK

English Editor
Dr. Oğuzhan BİLGİN

Secreteria
Döndü AKIN

Student Inturn
Manolya PAKER

Cover and Page Design
Can ÖZÇİÇEK

Printing and Binding
Gazi Üniversitesi Matbaa İşletmesi ve Ahşap İmalathanesi Müdürlüğü

Certificate No
0105846

Correspondence and Communication
Gazi University Asian Studies Application and Research Center
Gazi University Main Campus
06500 Teknikokullar/Ankara/TURKEY / Tel:+ 90-312-2023787
E-Mail: asyam@gazi.edu.tr / **Web Site:** asyam.gazi.edu.tr
E-Journal: asyaarastirmalari.gazi.edu.tr

Some or all of the articles published in the Journal of Asian Studies can not be reproduced in any way and transmitted electronically without the written permission of the publisher. The ideas, opinions, assumptions in the works belong to the owners of the works; Gazi University can not be held responsible.

Yayın Kurulu/Editorial Board

- Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU Ankara Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL İstanbul Yeditepe Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Alikram ABDULLAYEV Devlet İdarecilik Akademisi/Azərbaycan
Prof. Dr. Alimcan İNAYET Ege Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Elman NESİROV Devlet İdarecilik Akademisi
Prof. Dr. Fatma AÇIK Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN İstanbul Medeniyet Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Hakan KIRIMLI Bilkent Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Hale ŞIVGIN Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hiroaki HUZIE Osaka Üniversitesi Öğretim Üyesi/Japonya
Prof. Dr. İbrahim MARAŞ Ankara Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. İlhami DURMUŞ Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV Semerkant Üniversitesi/Özbekistan
Prof. Dr. Kâzım SARIKAVAK Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. M.Öcal OĞUZ Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK Gazi Üniversitesi /Türkiye
Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ Gazi Üniversitesi /Türkiye
Prof. Dr. Patrik K.MEYER Universitas Muhammadiyah Yogyakarta/Endonezya
Prof. Dr. Refik TURAN Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Salim KOCA Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Takashi OSAWA Osaka Üniversitesi/Japonya
Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU Michigan State University/ABD
Prof. Dr. Varis ÇAKAN Gazi Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Üçler BULDUK Ankara Üniversitesi/Türkiye
Prof. Dr. Zeynep BAĞLAN ÖZER Gazi Üniversitesi/Türkiye
Doç. Dr. Giray FİDAN Gazi Üniversitesi/Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Gülcemal JORAYEVA Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi/Kazakistan
Doç. Dr. Mürteza HASANOĞLU Devlet İdarecilik Akademisi/Azərbaycan
Yrd. Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ Gazi Üniversitesi/Türkiye
Yrd. Doç. Dr. Dinmukhamed KELESBAYEV Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi/Kazakistan
Dr. Sinan DEMİRTÜRK Gazi Üniversitesi/Türkiye
Dr. Kim HYUN –Sook Kuzeydoğu Asya Tarih Vakfı/Güney Kore
Dr. Behruz BEKBAİY Allameh Tabataba'i Üniversitesi Öğretim Üyesi/İran
Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA/ Ukrayna

Bu Sayının Hakemleri/Referee Of This Issue

- Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU
Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
Prof. Dr. Güray KIRPIK
Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN
Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK
Prof. Dr. Refik TURAN
Prof. Dr. Salih ÇEÇEN
Prof. Dr. Üçler BULDUK
Doç. Dr. Bekir Tümen SOMUNCUOĞLU
Doç. Dr. Erdal AKSOY
Doç. Dr. Erdinç YAZICI
Doç. Dr. Giray FİDAN

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Eski Orta Asya'da Tabiat, İklim, İnsan Unsuru <i>The Elements of Nature, Climate and Human in Ancient Central Asia</i> Prof. Dr. Salim KOCA	1
Bozkır Kültür Çevresinde At, Göçer-ev ve Demir <i>The Horse, Nomadic Dwelling and Iron in the Context of the Steppe Culture</i> Prof. Dr. İlhami DURMUŞ	19
Yeni İpek Yolu Projesi: Beklentiler Sorunlar ve Gerçekler <i>The New Silk Road Project: Expectations, Problems and Truths</i> Prof. Dr. Varis ÇAKAN	35
<i>The Analysis Of The Constitutional Amendments And Discussions On The 2017 Presidential System Referandum As An Example For The Problems Of Turkey Political Culture</i> Dr. Oğuzhan BİLGİN	53
Çin İstihbaratı; Deskriptif Bir Bakış <i>Chinese Intelligence: A Descriptive View</i> Arş. Gör. Kadir Ertaç ÇELİK	67
Türkmenistan'daki Sivil Savaş <i>Civil War in Turkmenistan</i> G.İ. KARPON. Çeviren/Translator: Gurbangeldi GUTLIYEV	75
Uluslararası Hukuk Bakımından Çin'in Uygur Özerk Bölgesi'ndeki Politikasına Bir Bakış <i>In terms Of International Law; An Overview Of China's Politics on the Uyghur Autonomous Region</i> Manolya PAKER	93
TANITMALAR / REWIEWS	
ÜLKE TANITIMI: Geçmişten günümüze Çin <i>Country Presentation: From Past to Present China</i> Prof. Dr. Varis ÇAKAN	111
KİTAP TANITIMI: Nobel İktisat Ödüllü Ronald Coase ve Ning Wang'ın Kaleminden "How China Became Capitalist? Çin Nasıl Kapitalist Oldu?" İsimli Eser Üzerine <i>Book Introduction: "How China Became Capitalist?" by Awarded the Nobel Prize Ronald Coase and Ning Wang's</i> Arş. Gör. Yasemin İŞİK	131
Asya Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin 2017 Yıllık Faaliyetleri 2017 <i>Annual Activities of Asian Studies Application and Research Center</i> Volkan TİRYAKİOĞLU	139

SUNUŞ

Gazi Üniversitesine bağlı olarak 2011’de kurulan ve Orta Doğu ve Orta Asya Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak faaliyet gösteren merkezimiz görülen lzüm zerine 30 Temmuz 2017’de Resmi Gazete’de yayımlanan yeni yönetmelik ile *Asya alışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi* adını almış ve çalışmalarına devam etmektedir. Merkezimiz Asya sınırları içinde yer alan tüm bölgelere yönelik araştırmalar yapmak, Asya lkelerinin çeşitli üniversitelerinde faaliyet göstermekte olan araştırma ve uygulama merkezleri ile birlikte araştırma ve geliştirmeye yönelik projeler üretmek, yürütmek ve uygulamak, niversite çatısı altında faaliyet göstermekte olan tüm sosyal ve beşeri bilimler bölümlerine çalışma alanlarıyla ilgili kaynak temin etmek ve akademik destek vermek, Asya lkelerindeki benzer araştırma kurumları arasında disiplinler arası bir yaklaşımla araştırma yapmak, Asya ile ilgili tarihi ve güncel olayları akademik bir bakış açısıyla değerlendirerek kamuoyuna takdim etmek, güncel bilgileri toplayarak değerlendirmek, uygun görülen araştırma sonuçlarını ve uzmanlar tarafından hazırlanan güncel raporları Türk ve dünya kamuoyuyla paylaşmak suretiyle Türkiye ile Asya lkeleri arasında karşılıklı güven duygularını geliştirmek, ortak tarihi miraslarımıza birlikte sahip çıkmak, ve korumak amacıyla hareket eden merkezimiz, Asya ile ilgili düzenli olarak yapmakta olduğu uluslararası kongreler, sempozyumlar konferans ve panelleri sürdürmekle birlikte Asya’nın tarih, coğrafiyası, kültürü ve arkeolojisi gibi tüm sosyal ve beşeri bilim alanları ile ilgili konuların araştırıldığı, tartışıldığı ve analiz edildiği *Gazi Üniversitesi Asya Araştırmaları* adlı Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi çıkarmaya karar vermiş ve elinizdeki bu Gz 2017 sayısıyla yayın hayatına başlamıştır.

Geçmişten günümüze kadar Asya ile ilgili olarak yazılan kaynaklardan, arkeolojik bulgulardan ve doğrudan ana kaynakların işığında yapılan araştırma eserlerinden yararlanmak suretiyle Asya’daki devletler ve akraba topluluklarının tarihini, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını, tarihi süreç içinde dünya medeniyetlerine katkılarını, Asya’daki millet ve toplulukların dünyanın diğer kıtalarındaki milletler ve topluluklar ile olan ilişkilerini ve bu ilişkilerde yaşanan tarihi ve güncel sorunları bilimsel yöntemlerle inceleyerek çözüm yollarını ortaya koyan makalelere, her sayıda bir Asya lkesi ile Asya ile ilgili olarak neşredilen uluslararası ne sahip bir kitap tanıtımına yer vereceğimiz dergimiz şuan için yılda iki defa yayınlanan uluslararası hakemli bilimsel bir dergidir.

İlk sayımızda Prof. Dr. Salim KOCA’nın kaleme aldığı “*Eski Orta Asya’da Tabiat, İklm, İnsan Unsuru*” başlıklı makalesine, Prof. Dr. İlhami DURMUŞ’un kaleme aldığı “*Bozkır Kültür evresinde At, Ger-ev ve Demir*” başlıklı makalesi, Prof. Dr. Varis ÇAKAN’ın kaleme aldığı “*Yeni İpek Yolu Projesi: Beklentiler Sorunlar ve Gerçekler*” başlıklı makalesi, Dr. Oğuzhan BİLGIN’in kaleme aldığı “*The Analysis Of The Constitutional Amendments And Discussions On The 2017 Presidential System Referandum As An Example For The Problems Of Turkey Political Culture*” başlıklı makalesi, Araştırma Görevlisi Kadir Erta ÇELİK’in kaleme aldığı “*Çin İstihbaratı; Deskriptif Bir Bakış*” başlıklı makalesi, G.İ.KARPOV’un kaleme aldığı ve 1919-1920 yıllar arasındaki Türkmenistan’daki iç savaşın konu edildiği

“Türkmenistan’da Sivil Savaş” başlıklı makalesi ile Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi Manolya PAKER’in kaleme aldığı *“Uluslararası Hukuk Bakımından Çin’in Uygur Özerk Bölgesi’ndeki Politikasına Bir Bakış”* başlıklı makalesi yer almaktadır. Kıymetli zamanlarını ayırıp makale göndermek suretiyle dergimizin ilk sayısına katkıda bulunan kıymetli bilim insanlarına huzurunuzda teşekkür eder ve dergimize katkı sağlamaya devam etmelerini istirham ediyoruz.

Dergi editörlüğü olarak dergimizin her sayısında bir Asya ülkesine ağırlık vermeyi ve o ülkeyi tanıtmayı düşündük ve bu ilk sayımızda 21.yüzyılın en büyük ekonomik ve kültür projesi olan Yeni İpek Yolu Projesi’nin mimarı ve lokomotif gücü olan Çin ile ilgili makalelere ağırlık verdik ve ülke olarak da Çin’i tanıtmaya çalıştık.

Bu vesile ile değerli bilim insanlarının ve okuyucularımızın yayın hayatına yeni başlayan Gazi Üniversitesi Asya Araştırmaları Dergisi’ne katkılarını bekler, birbirinden kıymetli yazar ve saadetler getirmesini dileriz.

Editörler Kurulu

PRESENTATION

Established in 2011 in the Gazi University and operating as Research and Application Center for Middle East and Central Asia Studies has decided to implement the new regulation published on the Official Journal on July 30, 2017 and continues to work as the *Asian Studies Application and Research Center*. Our Center conducts research on all regions within the Asian borders, produces, conducts and implements projects for research and development together with research and application centers operating in various Universities of Asian Countries and works with all the social and human sciences departments operating with the universities to provide relevant resources and academic support, to conduct research among similar research institutions in Asian countries through an interdisciplinary approach, to evaluate the historical and current incidents related to Asia with an academic view, to present it to the public, to collect and evaluate current information so our center has decided to publish "*Gazi University The Journal of Asian Studies*" the International Journal of Social Sciences has started publishing this issue in Fall 2017.

We publish our articles with the history, political, social, economic and cultural life of Asia's states and relatives in Asia, their contributions to the world's civilizations and Asia in the historical process, through the use of research sources made from the past to the present in relation with Asia through archaeological finds and direct research of the main sources. We publish promotion of a book with an international reputation about Asian country by examining the relations between nations and communities in the world and their historical and current problems through scientific methods. This journal is an internationally recognized scientific journal published twice a year.

The articles of this first issue are, "*Nature, Climate, Human Element in Ancient Middle Asia*" by Prof. Dr. Salim KOCA, "*The Horse, Nomadic Dwelling and Iron in the Context of the Steppe Culture*" by Dr. İlhami Durmuş, "*New Silk Road Project: Expectations, Problems and Truths*" by Varis ÇAKAN, "*The Analysis Of The Constitutional Amendments And Discussions On The 2017 Presidential System Referandum As An Example For The Problems Of Turkey Political Culture*" by Dr. Oğuzhan BİLGİN, "*China Intelligence: A View of Deskriptive*" by Research Assistant Kadir Ertaç ÇELİK, about civil war in Turkmenistan between 1919-1920 "*Civil War in Turkmenistan*" by G. İ.KARPOV, "*In terms Of International Law; An Overview Of China's Politics on the Uyghur Autonomous Region.*" by the student of Gazi University International Relations Department Manolya PAKER. We would like to thank you precious scientists who contributed to the first issue of our journal by posting precious time and posting articles, and we would like to ask you to continue contributing to our journal.

As editors of the journal, we decided the emphasis of an Asian country in every issue and to introduce that country and we have focused on the articles about China which is the architect and locomotive power of the New Silk Road Project which is the biggest economic and cultural project of the 21st century. We also introduced the China.

We hereby invite the precious social scientists, academics and readers to Gazi University Journal of Asian Studies, which has just started publishing life, and we wishes to bring precious writers.

Editors Board

TÜRKMENİSTANDA SİVİL SAVAŞ* *Civil War in Turkmenistan*

G. I. KARPOV

Çeviren: Gurbangeldi GUTLIYEV**

Özet

1917 Ekim devrimiyle Çarlık rejiminin devrilmesi ülkeyi yıllarca sürecek olan bir kaosa sürüklemişti. Her ne kadar Bolşevikler iktidarı ele alsalar da henüz Çarlık Rusya topraklarının tamamında hâkimiyeti ele geçirebilmiş değillerdi. Çarlık Rusya topraklarının hemen hemen tamamında tam bir otorite boşluğu oluşmuştu. Bu durumda iç savaşı kaçınılmaz kıldı. Bu iç savaşın yaşandığı bölgelerden biri de Türkmen coğrafyası (Türkmenistan) idi. Bu iç savaş eski rejim (Çarlık rejimi) yanlısı Beyaz Muhafız Birlikleri ile Bolşevikler arasında cereyan etmekteydi. Beyaz Muhafız Birliklerine Bolşeviklere karşı olan Es-erler ve Menşevikler de destek vermişlerdir Ayrıca Beyaz Muhafız Birlikleri dışarıdan İngiltere'den de destek görmüşlerdi. Bolşevikleri ise eski rejimin zulüm ve eziyetlerine maruz kalan fakir işçi ve çiftçi tabaka desteklemişti. Türkmen coğrafyasında ve Çarlık Rusya'nın diğer bölgelerinde vukua gelen iç savaş Bolşeviklerin 1917 Ekim Devrimiyle iktidarı ele almalarıyla eşzamanlı olarak başladı. Hem içeriden hem de dışarıdan destek gören Beyaz Muhafız Birlikleri Bolşevikleri çok uğraştırdı. Bolşevikler ancak 3 yıl içerisinde ülkeyi Beyaz Muhafız Birliklerinden temizleyebildi.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan, Bolşevik, Beyaz Muhafız Birlikleri, Funtikov, Frunze.

Abstract

The collopse of the Tsarist regime by the October 1917 revolution caused the country into a chaos that would continued for years. Although the Bolsheviks accede they have not dominated yet all over the regions of Tsarist Russia. There was lack of out-hority almost all over the regions of Tsarist Russia. This condition made civil war inevitable. One of the regions where this civil war happened was Turkmen region (Turkmenistan). This civil war was taking place between the old regime (Tsarist regime) supporter White Guards and the Bolsheviks. Es-ers and Mensheviks who were against the Bolsheviks also supported the White Guards. Also White Guards were supported by the England. Poor workers and farmers who were exposed to oppression and torture by the old Tsarist regime supported the Bolsheviks. The civil war which happened in

* Bu yazı G. İ. Karpov'un *Türkmenistanda Grajdınlık Uruşu (1918-1920-nji yıllar)*, (Türkmen Part Yayınları, Aşkabat 1940) isimli eserinin çevirisidir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-mail: gurban_geldi@hotmail.com

Türkmen region and the other regions of Tsarist Russia began when Bolsheviks acceded by the October 1917 revolution. The White Guards who had internal and external support troubled much the Bolsheviks. Only within 3 years the Bolsheviks were able to clear the country from the White Guards.

Keywords: *Turkmenistan, Bolshevik, White Guards, Funtikov, Frunze.*

Bizim kahraman İşçi-Çiftçi Kızıl Ordumuzun (kurulmasının) 22. yıl dönümü- ne ve Türkmenistan'ın Beyaz Muhafız Birliklerinden ve İngiliz müdahalecilerinden kurtarılmasının 20. yıl dönümüne ithaf ediliyor.

Türkmenistan'ın ve Türkmen halkının Beyazlardan, İngiliz müdahalecilerinden, Es-erler¹ Menşevikler ve yerli milliyetçilerle birlikte Türkmenistan'ı İngiliz emperyalizminin sömürgesi haline getirmeye çalışan Han Cüneyt'in ve Buhara Emirinin eşkiya şebekelerinden kurtarılmasına 1940 yılının Şubat ayında 20 yıl oluyor.

Bundan 20 yıl önce, Türkmen halkı Lenin-Stalin partisinin önderliği altında ve büyük Rus işçiler sınıfının ve SSCB halklarının yardımı ile doğdukları toprakları Beyaz Muhafız Birliklerinden, Müdahalecilerden ve eşkiyalardan temizledi. Sovyet iktidarının temelini attılar, sürur ve saadet dolu hayat kurdular.

Yoldaş Stalin şöyle diyor: “Rusya’da Sovyet (rejimi) inşasının pekiştirilmesi² ve milletlerin devletler halinde bölünmesi hukukunun ilan edilmesi, Rusya’daki milletlerin, emekçi çoğunluğunun arasındaki münasebeti tamamen değiştirdi, eski milli düşmanlıkları yok etti, milli zulümlerin ortaya çıktığı ilkeleri yıktı, Rus işçiler için sadece bir Rusya’da değil, hatta Avrupa’da ve Asya’da onların milli kardeşlerinin güvenini kazandı, bu güveni ruhi yüksekliğe kadar, umumi görev için savaşmaya hazır olmaya kadar yukarı taşıdı”.

Türkmen halkı, kendisinin yüz yıllar boyunca ağır sosyal eziyetler altında bulunduğu zaman dilimindeki ağır geçmişlerini unutmuş değillerdir. Emirler, hanlar, zenginler, din adamları, “bölgedeki” ve yabancı köle yapıcılarının, hepsi Türkmen halkını eziyet etmekte idiler. Onlar (Türkmenler) bağımsızlıklarını ve hayat haklarını Hive hanlarına, Buhara emirlerine ve Horasan yöneticilerine (başkanlarına) karşı cesurca muhafaza ettiler.

“Biz çok sıkıntılar içerisinde yaşıyorduk, Hive hanları gelerek, bizim cübbelerimizi soyarak alıyorlar, tarım arazilerimize mallarını salarak tahrip ediyorlar, vergiler koyuyorlardı. Buhara emirleri ise kıyafetlerimizi soyuyorlar, kızlarımızı zorla alıyorlardı. İran şahları gelerek her şeyimizi tahrip ediyorlar, bizi ise esir ederek askerliğe götürüyorlardı. Bizim önderlerimiz ve hanlarımız ise, bizim son parça ekmeğimizi (dahi) ellerimizden alıyorlardı, oymaklar ve aşiretler arasına (fitne) düşmanlık ateşini sokuyorlar, ücretli süvari ordu yaparak bizi komşularımıza satıyorlardı” diyerek yaşlılarımız anlatıyorlardı.

Çar orduları gelene kadar Türkmenistan, güçlü komşularının daima vuku bulan saldırılarına ve yağmalarına karşı mücadelede adeta savaş alanına dönmüştü.

1 “SR” (es er) Sosyalist Devrimcilerdir (Çev)

2 1921 yılının Mart ayında RK(b)P'nin 10. Kurultayında, “milli meselede partinin sıradaki vazifeleri hakkında” denilerek çıkarılan karardan.

Çarlık ve askeri-feodal kapitalizm Türkmenistan emekçileri için her iki taraftan eziyet ve zulüm getirdi. Türkmenistan emekçilerinin kaderi yoksulluktan ve (tamamen) cehaletten ibaretti. Hem Zakaspi eyaletinde hem de Hive hanlığında ve Buhara emirliğinde arazilerin en iyisi, bol sular, otlaklar ve (hayvan) sulama güzergâhları hepsi de çiftçileri ve bedevileri acımasızca sömüren Çar tarafından, oymak önderleri, zenginler, hanlar, han ve emirin memurları ve din adamları tarafından işgal edilmişti. Sadece Buhara'da, 3 milyon nüfuslu Buhara emirinin 40 bin tane rüşvetçi memuru vardı. Emekçi kesimin derisini kanını dökerek kendilerinin refah hayatlarını kuran zalimlerin sayısı Zakaspi eyaletinde de Hive hanlığında da Buhara emirliğindekinden az değildi.

Orta Asya'nın bütün vilayetlerinde tırmık, çapa gibi büyüklerden kalma eski köy aletleri muhafaza edilmekte idi. Sosyal hayat, şeriat ve gelenek yerli sıradan hukuklar ile belirlenmişti, bu geleneğe göre güçlü ve zengin kişi daima haklı olup, aciz ve fakir kişi ise daima hukuki güvenceden mahrum oluyordu ve daima sömürgecilerin zulmü altında eziliyordu.

Düzensizlik (anarşi) ve eziyet-zulüm altında sıkıntı çeken emekçi çoğunluğu zalimlere karşı birçok defa mücadele başlatmışsalar da, iki tarafın güçleri eşit olmadığından dolayı, emekçilerin zalimlere karşı gösterileri acımasız bir şekilde bastırılıyordu. Orta Asya halklarından olan Türkmenlerin, Özbeklerin, Kazakların, Taciklerin, Kırgızların, Karakalpakların Çarlığa karşı olan 1926 yılındaki silahlı ayaklanmaları da, başında Çar'ın cellat generalleri olan ceza birlikleri tarafından acımasız bir şekilde bastırıldı. Kendilerini önder ve han olarak tanıtan Eziz Çapıkov (Tecen), Han Cüneyt (Hive), Magtıngulı han, han Gülcemal (Zakaspi), Çayan serdar (Kerki), Mergen Arşık (Etrek-Gürgen) ve diğerleri Türkmen halkını yağmalıyorlar, sıkıntı çektiriyorlar ve zulmediyorlardı. Çarlığa karşı, eziyet ve zulümlere zorbalık ve yağmalara karşı silaha sarılarak gösterilerde bulunan çiftçileri ve bedevileri öldürmekte ve asmakta Çar cellatlarına Türkmen hanları her çeşit desteği veriyorlardı.

Sadece Büyük Sosyalist Ekim devrimi sömürgecilik ve sosyal ezilişlerin zincirlerini daimi bir şekilde yok etti ve Türkmen halkına milli açıdan yeniden doğuş için, sosyalist ekonomiyi, milli biçimli ve sosyalist içerikli medeniyeti yaratmak için büyük bir imkân sundu.

“...Ekim devrimi, eski burjuva-millî özgürlük hareketini yok ederek, ezilen milletlerin işçi ve çiftçilerin her çeşit, -demek milli eziyetlere de karşı- “yerli” ve yabancı burjuva hâkimiyetine karşı, kısaca emperyalizme karşı yöneltilen yeni sosyalist hareketin devrini açtı”³.

Eski Çarlık Rusya'nın diğer halkları ile birlikte Türkmen halkı da, Lenin-Stalin partisinin önderliği altında, Çarlık Rusya'nın askeri ve feodal emperyalizmine karşı gayretle mücadele yürüttü, mutlakıyeti yıkmaya ve proleter devrimi hazırlamaya aktif bir şekilde katıldı. Eski Çarlık Rusya'sındaki işçiler sınıfının emekçi çiftçilerinin yardımıyla ve onlarla birlikte, Türkmen halkı İngiliz ve diğer emperyalistlerin ve de kendi iç anti devrimci çetelerinin kötü amaçlı saldırılarına karşı olan sivil savaş dönemindeki şiddetli sınıf mücadelelerinde Sovyet hükümetini ve doğdukları vatanlarını korudular. Eski Çarlık Rusya'sının halkları ile birlikte Türkmenistan emekçileri Lenin-Stalin partisinin önderliği altında galip gelerek başarılı oldular ve İngiliz

3 I. Stalin. Marksizm ve millî-kolonial mesele. 1938. yıl neşri, s.55.

müdahalecilerini, Beyaz çeteleri, Menşevikleri, Es-erleri, “öz (yerli)” ve yabancı sömürgecileri kovdular.

Ama sivil savaş döneminde, anti devrimin birçok cephesinde birleşmiş güçlerine karşı savaştan Sovyet ülkesinin halkına bu zaferlere ulaşmak kolay olmadı.

Türkmenistan’da Zakaspi cephesi, emperyalistlerin Sovyet ülkesine karşı olan seferlerinin kıskacındaki ana cephelerden biri olup, İngiliz müdahalecileri milli burjuva, Beyaz Muhafız Birlikleri ve Han Cüneyt’in eşkiyaları ile birlikte Sovyet hâkimiyetini yıkmaya ve Türkmenistan’ı İngiliz emperyalizminin sömürgesi haline getirmeye çalıştılar.

Türkmenistan’da Zakaspi cephesi 1918 yılının ortalarında başladı, ama anti devrimin ve İngiliz müdahalecilerinin Sovyet hâkimiyetine karşı isyan hazırlıkları daha önce gün yüzüne çıkmış ve büyümüşü.

Rusya’da 1917 yılının Şubatında burjuva-demokratik devrim başarılı olduktan sonra iktidarı “burjuva ve burjuvalaşan toprak sahibi asilzadeler” kendi ellerine aldılar (Lenin).

Bu iktidar, burjuva, sanayiciler, toprak sahipleri, kadetler⁴ ve onların hizmetçilerinin iktidarı Çar hükümetinin siyasetini devam ettirdiler, böylece o emekçilerin, özellikle de Türkmenistan emekçilerinin durumlarına ilişkin köklü bir değişiklik yapmadı. Türkmenistan eskisi gibi sömürge olarak kaldı. Türkmenistan eskisi gibi geçici hükümetin komiserleri tarafından idare ediliyordu; komiserler ise, eski polis memurları, generaller, toprak sahipleri arasından seçiliyordu. Geçici hükümetin Türkmenistan’daki komiseri kont Dorreidi. Köylerde ise iktidar hanlar, zenginler, din adamları, eski muhtarlar ve oymak beylerinin elinde idi. Buhara emiri eskisi gibi kendi tahtını muhafaza etti, Hive’de ise İsfendiyar han ile birlikte Türkmen hanı hain Cüneyt Han da vardı. İsfendiyar Han Özbek halkını ve han Cüneyt ise Türkmen halkını yağmalamak hakkında kendi aralarında anlaşma yaptılar. Kerki vilayetinde yaşayan Türkmenleri ise, Buhara emiri ile yerli beyler, büyük ve küçük “önder kişiler” yağmalıyorlardı.

Şunu da eklemek gerekir ki, geçici hükümet döneminde, kerenskizm⁵ döneminde. Sovyetlerden memnun olmayanların hepsini birleştiren her çeşit legal burjuva küçük burjuva örgütleri teşekkül etti. Bu örgütler doğaları gereği anti Sovyet yuva idiler, faaliyetleriyle ise sömürgecilerin çıkarlarını ve eski düzeni muhafaza etmekten yana idiler. “Sosyal korkusuzluğun komitesi”, Sosyal Örgütlerin Konseyi”, “Cepheciler Konseyi”, Müslümanların, her çeşit Pantürkizm, Panislamizm örgütleri, taşnaklar ve diğerleri yukarıda bahsi geçen örgütlerden biri idiler.

8 ay hüküm sürdükten sonra, 1917 yılının 25 Ekiminde (7 Kasımında) burjuvanın geçici hükümeti yıkıldı.

“Sosyalist Ekim devrimi kapitalizmi yok etti, üretim araçlarını burjuvanın elinden aldı, sanayileri, fabrikaları, arazileri, demir yollarını, bankaları bütün halkın mülkiyeti haline, yani içtimai mülkiyet haline getirdi”⁶.

4 Anayasal Demokrasi Partisi veya Kadetler, Rusya İmparatorluğunda liberal bir siyasi partiydi. Parti üyelerine *Kadetler* denilirdi (Çev).

5 1917 Şubat devrimiyle başa gelen yeni hükümetin adalet bakanı olan sonradan ise başbakan olan Aleksandr Kerenski’nin ideoloji ve politikalarına verilen isim (Çev).

6 BK(b)P-nin tarihi s.214.

Eski Çarlık Rusya'sının merkezinde galip gelerek başarılı olan Sosyalist Ekim devrimi “ezilen milletlerin işçi ve çiftçilerinin yeni sosyalist hareketinin çağını” açtı...

“Ekim devrimi Rusya'nın hudutları ile sınırlı kalmadı. Dünya emperyalist savaş ve tabandaki (halktaki) umumi memnuniyetsizlik havası içerisinde, o komşu ülkelere de sirayet etmekten geri kalmadı. Emperyalizm ile iplerin gerilmesi ve yağmacılık savaşından Rusya'nın saf dışı edilmesi; gizli anlaşmaların aşikâr edilmesi ve yabancıların yerlerini işgal etme siyasetine tantanalı bir şekilde son verilmesi; milli özgürlüğün ilan edilmesi ve Finlandiya'nın bağımsızlığının tanınması; Rusya'nın “milli Sovyet cumhuriyetler federasyonu” denilerek ilan edilmesi ve Sovyet hükümetinin emperyalizme karşı kesinkes mücadele etme konusundaki, tüm dünyaya yaydığı, mücadelecî çağrısı, bunların hepsi köleleştirilen doğuyu ve kana bulan batıyı ciddi bir şekilde etkilemekten geri kalmadı”⁷.

Türkmenistan'daki anti devrimci güçlerin İngiliz müdahalecileri ile birleşmesi bu tarihte, yani 1918 yılının ilk yarısında başlayarak Türkmenistan'daki Zakaspi cephesi ve Orta Asya'da birçok diğer cephe de ekleniyor.

Bu vakitlerde Orta Asya'da, özellikle de Türkmenistan'da İngiliz müdahalecilerinin müttefikleri: yerli burjuva milliyetçilerinden, Fergana'daki eşkıya çetelerinden, Hive'deki han Cüneyt'in çeteci şebekelerinden ve Buhara emirinin silahlı güçlerinden ibaretti. Orta Asya'ya kaçmış olan Çar subaylarının, özel olarak gönderilen İngiliz ve Türk subaylarının ve öğretmenlerinin, Pantürkistlerin, Panislamistlerin, Ceditçilerin ve gayri Müslim milliyetçi örgütlerin yardımı ile Buhara emiri “Rusya'dan kovulan tüm anti devrimcileri” Sovyetlere karşı savaşmaya hazırladı.

Buhara'ya kaçarak gelmiş olan her anti devrimci acımasız İngiltere kapitalizminin yardımıyla ilk olarak Taşkent'te, Semerkant'ta ve Aşkabat'ta bulunan anti devrimci örgütlere yardım etmek için kendi çetelerini organize ettiler.

Orta Asya'da ortaya çıkan Sovyet iktidarını yıkmak için anti devrimci güçler İngiliz müdahalecileri ile birlikte sağlam bir hazırlık yaptılar. Onlar, Kolçak, Beyaz Kazaklar (Çarlık taraftarı Kazaklar), ataman⁸ Dutov, Denikin, Ural generali Tolstov ile irtibat kurarak, beraberce genç Sovyet ülkesine karşı mücadele etmek için hazırlık yaptılar.

Kazak alayının başında bulunarak, Hive hanı İsfendiyar'ı koruyan Albay Zaytsev, kendi hatıralarında: 1918 yılının başında Türkistan'daki anti devrimci askeri örgüt, Sovyet iktidarını yıkmak için Fergana eşkıyalarla, Han Cüneyt'in çeteleriyle, Buhara emiri ve Rusya'daki tüm anti devrimci karargâhlar ile ilişki içerisinde bulunuyordu diyor. Taşkent'te bulunan anti devrimci örgüt, İngiliz konsolosu Makartney'in önderliği altında çalışan İngiltere vekilleri ve İngiltere heyeti ile ilişki kurarak, onun ile anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre İngiliz müdahalecileri Türkistan'ın anti devrimci çetelerine silah, para ve insan gücü sağlayacak idi. Türkistan'daki anti devrimci örgüt ise, kendi çapında Es-erler, Menşevikler ve yerli milliyetçiler ile birleşerek, tüm Türkistan'ı 55 yıl mühletle İngiliz emperyalistlerine vermeye, yani Türkistan'ı İngiliz emperyalistlerinin sömürgesine dönüştürmeyi vaat etti.

7 İ. Stalin. Marksizm ve Milli-Kolonial Mesele. 1938. yıl. s.55.

8 Rus Kazakların başbuğuna verilen unvan.

Demin ki Albay Zaytsev'in dediklerine göre⁹, Sovyet iktidarını yıkmak ve iktidarı kendi ellerine almak için Orta Asya'da tüm anti devrimci güçlerin gösterileri 1918 yılının sonbaharı olarak belirlenmişti ve onun dediğine göre bu gösteriler ilk olarak anti devrimin asıl yedeklerinin (yedek güçlerinin) toplandığı Taşkent, Aşkabat ve Semerkant şehirlerinde gerçekleşecekti. Sadece bahane bularak işe girişmek kalmıştı.

Orta Asya'nın diğer şehirlerinde ve semtlerinde yaşanan o devirdeki olayları bir kenara bırakarak, sonradan Zakaspi cephesi denilerek adlandırılan Aşkabat cephesinin, Amuderya'nın uç kısmındaki (Hive, Karakalpak) ve Kerki'deki cephelerin ortaya çıkmasına sebep olan Türkmenistan'daki, eski Zakaspi eyaletindeki, Buhara ve Hive ülkelerinde bulunan Türkmen semtlerindeki olayların 1918 yılında nasıl meydana gelmekte olduğunu ayrıntılı olarak inceleyelim.

Orta Asya'nın diğer bölgelerindeki gibi Türkmenistan'da da devrimci hareket Rusya'nın aracılığıyla, Bolşeviklik ile Lenin-Stalin partisinin önderliği altında meydana geldi, bu sınıf mücadelesinin genişlemesiyle ve emekçi kitlelerdeki devrimci fikirlerin gelişmesiyle ortaya çıktı.

Eski Zakaspi vilayeti yönetiminin memurları Rusya'da gerçekleştirilen Şubat devrimi hakkındaki ve II. Nikolay'ın kendi tahtından feragat etme konusundaki haberlerini, günlerce halktan gizlediler, kendileri ise, "devrim taraftarları" gibi görünerek gizlendiler.

Bu durum şu sonucu doğurdu, mesela 24 Martta seçilen Aşkabat yürütme komitesinin heyeti eski memurlardan, subaylardan, tüccarlardan ve hizmetçilerden ibaret olup, yürütme komitesinin başına da kont Dorrer geçerek O bu komitenin başkanı oldu. Eyalet başkanı General Kalmakov uzun süredir görevinden ayrılmayarak, kendi makamında kaldı. Köylerde ve semtlerde ise, eski polis memurları ve bölge başkanları, geçici hükümetin komiserleri olarak yeniden seçilerek, kendi makamlarında eski konumlarını muhafaza ettiler.

Geçici hükümetin siyaseti, yukarıda bahsedildiği gibi, Türkmenistan emekçilerinin hayatları ile ilgili herhangi bir değişiklik yapmadı. Sadece 1918 yılının sonbaharında şehirlerde oluşturulan Askeri Vekiller Konseyinin etkisiyle, eski Çar ordusunun Bolşeviklerin ellerinde bulunan bölgelerde işçi ve çiftçiler çoğunluğu faal olmaya başladılar. O dönemlerde kitleler (halk) arasındaki izahat işleri, (Bolşevikliği anlatma işleri) sayısı az olan Bolşevik örgütler tarafından yürütülüyordu, onlar geçici hükümetin casuslarının yaptıkları çalışmaları ve Es-erlerin ve Menşeviklerin uzlaşmacı ve hain tutumlarını aşikâr ediyorlardı.

Bu çalışmaların sonucunda, 27 Ağustos 1918 yılındaki, Sovyetlerin II. kurultayında Aşkabat Sovyet'inin heyetine Bolşevik Jitnikov seçildi, 2 Ekimde gerçekleşen III. kurultayda ise geçici hükümetin Zakaspi'deki komitesinin ve özellikle de kont Dorrer'in devrim karşıtı çalışmaları ifşa edildi. O dönemlerde daha Es-erlerin etkisi altında bulunan Sovdep¹⁰ Dorrer'e Taşkent'e gitmesine olanak sağladı, orada O Kerenski tarafından Taşkent'e gönderilen General Korovniçenko ile birlikte, işçilerin devrimci gösterilerini bastırdı.

9 TSSC Tarih Enstitüsü Vakfı. İş NO 350.

10 Yerli Sovyet Vekilleri (Çev).

Büyük Ekim (devrimi) günlerinde, Taşkent şehirlerinin işçi ve emekçileri 4 günlük mücadeleden sonra, 9-13 Kasım'da, geçici hükümetin General Koroniçenko'nun önderliği altındaki anti devrimci güçlerine galip geldiler. Taşkent şehrinde iktidar, Sovyetlerin eline geçti. Orta Asya'da Ekim Sosyalistik Devrim böyle başlamıştı.

Anti devrimi yenerek, Taşkent işçilerinin başarılı oldukları ve iktidarı kendi ellerine aldıklarına dair haber Türkmenistan'ın işçiler ve çiftçiler çoğunluğunun gözlerini açtı ve (devrime olan) heveslerini artırdı. Türkmenistan'da da proletaryanın Bolşevik örgütlerin etkisi ve onların elleri altında bulunan bölgelerin sakinleri iktidarı Sovyetlere verme konusundaki meseleyi hedef koydu.

Şehir Dumasında¹¹ (meclisinde), eyalet başkanının bürosunda ve diğer bürolardaki yerli anti devrimci unsurlar, devrimin hem Rusya'da hem de Taşkent'te galip gelerek başarılı olmasına bakmadan, Sovyet iktidarını tanımayı reddettiler. Devrime kadar kendilerini, "halkının koruyucuları" olarak addeden üst tabakadaki Türkmenler, hanlar, zenginler, din adamları, maskelerini bırakarak, anti devrimci güçlerle, döneke ve hain Menşevikler ve Es-erler ile anlaşılıyorlar. Onlar, çoğu zenginlerin evlatlarından oluşan Teke alayının cepheden Aşkabat'a geri getirilmesini Kerenski'den talep ettiler.

Tecen bölgesinde, 1916 tarihinde Türkmenlerin cepheye alınmalarına karşı olan ayaklanmalara katılan Eziz Çapıkov da çete kurarak anti devrimcilerin safına geçiyor. Daşhovuz bölgesinde (Türkmenistan'ın Hive (Hanlığındaki)'deki kısmı) basmacı Han Cüneyt, Ural'dan gelmiş olan Beyaz Kazakların atamanı General Tolstov ile anlaşarak, Taşkent'teki askeri anti devrimci örgüt ile ve Buhara Emiri ile irtibat kuruyor, Hive'de iktidarı baskınla ele geçiriyor ve kendisine karşı çıkanların hepsini ya da Hive'de meclis (parlamento) kurmaya katılanları cezalandırıyor. Buhara Emiri Buhara ve Kermine şehirlerinde 10 bin kişiden oluşan ordu kuruyor, onlara eski Çar subaylarının, İngiliz ve Türk subaylarının yardımıyla savaş talimleri öğretirken, bir taraftan Zakaspi ile Kafkas arasındaki ve diğer taraftan da Zakaspi ile Taşkent arasındaki bağlantıyı kesmek amacıyla Amuderya ve Sırderya arasındaki bölgeyi işgal etmek için hazırlık yapıyor.

Bununla birlikte Buhara Emiri Termiz'deki sınır gözetleme noktalarını yok etmeli, Karşı ile Termiz arasındaki tren yolunu yıkmalı ve demir yolu işçilerini Amuderya'nın sol kenarına ve Kerki şehrine göndermemeli diyerek kendisinin Kerki'deki Beyine talimat veriyor.

Orenburg'da (şimdi Çkalov) General Dutov Orta Asya ile proleter devriminin yönetici merkezi Moskova arasındaki ilişkiyi kesmek için Taşkent ile Moskova arasındaki demir yolunu işgale hazırlanıyor.

Yukarıda ismi zikredilen Albay Zaytsev'in dediğine göre, anti devrimci güçlerin Aşkabat dâhil Orenburg'a ve Uralska'ya kadar olan bu hazırlıklarının hepsi, o vakitlerde Taşkent'te bulunan İngiltere heyeti tarafından incelenen ve onlarla uzlaşılan tek bir plan doğrultusunda yapılmıştır.

Aşkabat'ta ve Gızılbat'ta bölgedeki Es-erler tarafından silahlı "savaş müfrezeleri" oluşturuldu. Bu müfrezeleri oluşturmak ve silahlandırmak işi çok gizlilikle

11 Çarlık Rusya'sında 1905-1917 yılları arasında etkin olan yasama meclisine Duma adı verilirdi (Çev).

yapılıyordu ve Es-er müfrezeleri ile cepheciler birliği, Çar Generalleri arasında, Semerkant'taki ve Orta Asya'nın diğer şehirlerindeki Es-erler arasında dostça yakınlaşmalar, Bolşeviklere karşı ve Sovyet iktidarını yıkma konusunda anlaşma mevcuttu.

Aşkabat Es-erlerinin başkanı Funtikov idi, cepheciler birliğinin başkanı ise, Albay Oraz Serdar ve General Lastoçkin idiler.

Aşkabat Es-erleri haince faaliyetlerine başladıkları zaman, biz "Sovyet iktidarından yanayız", lakin iktidarı ele geçirmeye çalışan özel (bazı) şahıslara, yani Bolşeviklere karşıyız diyerek her yerde ve toplantılarda haykırıyorlardı.

Kitleleri kandırmak yoluyla, ihanet yoluyla, yabancı (dış) emperyalist güçler ile ve ilk olarak İngiliz emperyalistleri ile ağız birliği yapma yoluyla, eşkıyaların önderleri, hanlar, emirler ve Beyaz Muhafız Birliği Generalleri ile ağız birliği yapma yoluyla Zakaspi ve bütün Orta Asya Es-erleri ve Menşevikler Sovyetlere karşı mücadele etmek için hazırlık yaptılar, insafsız elleri ile Türkmenistan'daki genç Sovyet iktidarını sırtından bıçaklamak için can attılar.

BK(b)P'nin kısa tarihinin kitapçasında şöyle deniliyor: "Sovyet iktidarına karşı savaşmanın şartları anti Sovyet güçlerin ikisinin de, dıştaki gücün ve içteki gücün birleştirilmesini gerektiriyordu. Bu birliğin kendisi 1918 yılının ilk yarımında ortaya çıktı.

1918 yılının ilk yarımında, Orta Asya'da hem içteki hem de dıştaki anti Sovyet güçleri birleştirme faaliyetinin gelişmekte olduğunu yukarıda gördük. Bununla birlikte Türkmenistan'da genç Sovyet iktidarının silahlı kuvvetleri bu sırada sayı açısından gitgide azalıyordu. Bu azalma, 1918 senesinin başında eski Çarlık ordusunun askeri birimlerinin terhis edilmesi nedeniyle ortaya çıktı. Sovyetler (Sovyet iktidarı) ortaya çıktığı zaman onun bel kemiği olan bu (askeri) birimlerin askerleri daimi ikametgâhlarına (evlerine) gittiler. Dağılmış olan bu askerlerin arasında Bolşevikler (Bolşevik yanlısı olanlar) de vardı.

Aşkabat'taki anti Sovyet unsurlar ve aynı zamanda yabancı patronlarının talimatlarını uygulayan Es-erler de Sovyetlere karşı mücadele etmek için bahane arıyorlardı. İlk önce kont Dorrer, avukat Dohov tarafından ve ardından ise Funtikov tarafından yönetilen Es-erler, Bolşevikler aleyhinde propaganda yürütüyorlardı, komiserlere ve aktif Sovyet memurlarına mesela: Kopilova, Asanova, Batminova, Molibojkoga, Jitnikova ve diğerlerine karşı önlemler alıyorlardı. "Hokand muhtariyetinin" başında bulunan kişiler ile irtibat sağlayan ve onlara sempati besleyen ve karşılıklı yardımlaşmayı öneren yerli milliyetçiler de Es-erler ile birlikte köylerde anti Sovyet propaganda yürütüyorlardı. Zakaspi'deki anti Sovyet gruplar Albay Slepkov, Gryaznov, Moskalenko, Menşevik Baliyev aracılığıyla karşılıklı istihbarat için Meşhed'deki İngiliz karargâhı ile irtibat halinde idiler. Bu istihbarattan anlaşıldığına göre, İngiliz karargâhı ataman (başkan) Dutov ile ilişki içerisinde olup, onun Aktyube ve Taşkent tarafına yapmış olduğu saldırısına aktif bir şekilde katılmıştır. Bu İngiliz karargâhı bütün Orta Asya'da ve aynı zamanda Zakaspi'de, Hive'de ve Buhara'da da anti Sovyet güçlerin oluşumuna öncülük etti. Eski askeri orduların terhis edilmeleri sebebiyle, 1918 yılının ilk yarımında Türkmenistan'da Bolşevik örgüt, sayı açısından çok azaldı, şunu da söylemek gerekir ki, o dönemde, 1918 yıllarında Türkmenistan Bolşevikleri birçok kez hata yaptılar, onların hataları, Es-erler tarafından pek çok kez kandırılmalarına rağmen, Es-erlere olan güven siyasetini her zaman sürdürmelerinden ibaret oldu.

Türkmenistan Es-erleri ve Menşevikleri kendi merkezleri (Rusya) ile irtibat halinde idiler; o vakitlerde RSFSR'de¹² yaşanan tüm olaylardan iyice haberdar ediliyorlardı. Yerli Es-erlerin ve Menşeviklerin tüm anti Sovyet gösterileri onların merkezdeki dostlarının ihanet gösterileri ile aynı vakitte vuku buluyordu.

Orta Asya'daki Semerkant, Kagan, Kettekurgan ve diğer yerlerdeki Bolşevik örgütler, Es-erlerin haince tavırlarına herhangi bir değer atfetmedikleri gibi, Türkmenistan'daki yerli Bolşevik örgütler de ona herhangi bir değer atfetmiyorlar ve dikkate almıyorlardı.

Onlar sıklıkla Es-erler örgütünün üyelerine sorumluluk gerektiren vazifeleri teslim ediyorlardı, o sıralarda Orta Asya'nın içerisinde bulunduğu zor siyasi şartlar (durumlar) gereği onlara çeşitli emirleri veriyorlardı. Bölgedeki Bolşeviklerin bu güvenlerini Es-erler ve Menşevikler Sovyet iktidarını sağlamlaştırmak için değil, Sovyet iktidarına karşı mücadele için kullandılar. Bununla birlikte Türkmenistan'daki Bolşevik örgütün sayısı az olmasına rağmen, partinin ve Sovyet yönetiminin politikasını kitlelere anlatmak, anti Sovyet grupların ve örgütlerin hain tavırlarını ifşa etmek, Aşkabat'ta, Mari'da ve diğer şehirlerde Kızıl Muhafız Birliklerini kurmak gibi hususlarda bu örgütler tarafından bir dizi faaliyetlerde bulunuldu.

Zakaspi cephesinin kurulmasından önce Türkmenistan'daki siyasi durumlar böyle cereyan ediyordu.

Zakaspi cephesinin ortaya çıkmasından önce anti Sovyet unsurların kışkırtıcı faaliyetlerinin sonucu olan aşağıdaki olaylar vuku buldu.

16 Haziran 1918 senesinde Türkmenistan cumhuriyetinin askeri komiserliğinin, 20 yaş ile 35 yaş arası tüm erkekleri tescillemek için askeri komiserliğe gelmesini zorunlu kılan talimatı kamuoyuna duyuruldu. Zakaspi vilayetinin askeri komiseri Kopılov, şehri dört ayrı tescilleme mıntikalara bölerek bu sayımı ve tescillemeyi 17 Haziranda gerçekleştireceği konusundaki emrini halka (kamuoyuna) duyurdu.

17 Haziran günü Es-erler, sayım noktalarına değil de, gündüz saat 10'da halkı şehir bahçesine toplanmaya davet ederek Aşkabat şehrine çağrı yaptılar.

Belirlenen saatte bahçenin içi insanlarla doldu, toplantı da anti Sovyet unsurları barındıran grup tarafından açıldı. Konuşma yapan Es-erler Orenburg cephesi için askeri birlikler kurmak ve göndermek için erkek kişiler kayıt altına alınıyor diyerek, toplantıya gelen işçilere anlattılar ve halkı Sovyet hükümetine karşı koymaya davet ettiler.

Toplantıya katılan askeri komiser Kopılov ve garnizon başkanı Asanov bu sayımın nedenini toplananlara anlatmaya çalıştıysa da, bu çabaları iyi bir sonuç vermedi. Es-erler ve çeşitli kötü kalpli kişiler toplantıyı sonlandırmaya ve kitleleri halkın hesaba alınması emrine uymamaya davet ettiler.

Toplantı sonlandırıldı. 17 Haziran akşamı Aşkabat'ta çatışmalar başladı. Birçok insan yaralandı ve iki kişi öldürüldü. Es-erler telefon aracılığıyla Gızılbat'taki hemfikir arkadaşlarına yardım çağrısı yaptılar. 18 Haziranda Gızılbat Es-erleri silahlı 2 askeri katile halinde Aşkabat'a geldiler. Bununla birlikte, Sovdep'e¹³ yardım için Gazancık'tan, Krasnovodski'den askeri katileler Kuşka ve Bayramalı'dan temsilciler geldiler.

12 Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (Çev)

13 Yerli Sovyet Vekilleri (Çev).

Sovyetlere karşı başlattıkları provokasyonlarının başarılı olmadığını ve silahlı gösterilerin olmayacağını görerak Es-erler, barış komisyonunu kurmak yoluyla bu kavgaya bir son vermeye çalışarak anlaşmaya karar verdiler, bunun haricinde, onlar Sovdep'e kendi adamlarını sokabilmek umuduyla Sovdep'in yeniden seçilmesini teklif ettiler. Böyle de oldu.

Aşkabat olayları ve Es-erlerin yeni faaliyetleri hakkındaki haber Taşkent'e ulaşınca MİK¹⁴ ve HKS¹⁵, Aşkabat'taki olayları incelemek ve yatıştırmak için olağanüstü vekillik vererek, Kızıl Muhafızların küçük birliğiyle yoldaş Frolov'u Aşkabat'a gönderdi.

Yolda, büyük santrallerde Es-erler'in büyük engelleriyle karşılaşarak, Frolov 24 Haziranda Aşkabat'a geldi ve gelir gelmez yeni komitede ve Es-erler'in etkisiyle yapılan anlaşmalı Sovdep'i dağıttı. Anti devrimin yuvası olan Orta Asya demir yolu yönetimine Frolov 48 saat süre içerisinde Taşkent'e taşınmayı teklif etti. "Cepheciler birliği" dağıtıldı. Aşkabat Es-erleri de yeni provokasyon gösterilerin hazırlığı içerisine girerek sakin bir vaziyet aldılar.

Gızılbarbat'ta ikamet eden ve orada silahlı müfrezesi olan Es-erlerin, Sovyet hükümetini ve onun emirlerini tanımayı apaçık reddetmeleri sebebiyle yoldaş Frolov Övez Kuliyev'in komutanlığı altında Türkmen Kızıl Muhafız Birliğini Aşkabat Sovdepi'nin emrine bırakarak, kendisi 9 Temmuzda birlikle Gızılbarbat'a doğru yola çıktı.

Aşkabat'ta bulunduğu sırada Frolov kendi komiseri yoldaş Tihomolov'un uyarısına bakmadan birçok hataya sebebiyet vermişti, Es-erler ise, tekrar silahlı gösteride bulduklarında Frolov'un bu hatalarını iyi kullandılar. Bu hatalar şunlardan ibaretti:

Yoldaş Frolov Es-erler örgütünün önderlerini hapsedmedi. İletişim araçları telefon ve telgraf anti Sovyet unsurların ellerinde bırakıldı, Aşkabat'taki topçu deposunu muhafaza etme görevini Ermenilerin milli örgütü "Daşnak-Syutyunlere" verdi.

Frolov Gızılbarbat'a ulaşır ulaşmaz Es-er Funtikov, Frolov'u "gerektiği gibi karşılamalı" diyerek, telefon vasıtasıyla Gızılbarbat'taki adamlarını uyardı. Ertesi gün Frolov'un peşinden Aşkabat'tan Gızılbarbat'a Es-erler tarafından askeri kabileler gönderildi.

Tuzağa düşen Frolov'un birliği, 12 Temmuzda vahşice yok edildi. Frolov ile birlikte Gızılbarbat Devrimci Komitesinin üyeleri Dianov, Gubin, Babkin, Budnikov, Kosko, Bolşeviklerden Appel, Jdanov ve diğerleri de Es-erler tarafından yakalanarak öldürüldü. Frolov'un birliğinin yok edildiğine dair haber Gızılbarbat'a ulaştıktan sonra, Funtikov bütün Orta Asya demir yolu istikametinde Es-er örgütlerine, devrim karşıtı gösteri yapılması için çağrı yaptı. Aşkabat'ta ve Zakaspi'nin diğer şehirlerinde Es-erler Sovyet hükümetini dağıtarak, Bolşeviklere karşı mücadele için grev komitelerini oluşturdular. "Golos Sredney Azii" gazetesinde (Orta Asya demir yolu eski yönetiminin yayın organı) Funtikov 14 Temmuzda Türkmenistan'da Sovyet iktidarının yıkılışına dair bildiri yayınlıyor ve hemfikir arkadaşlarını grev komitelerinin çevresinde birleşmeye davet ediyor.

Türkistan MİK ve Halk Komiserler Konseyi Gızılbarbat'ta Frolov birliğinin yok edildiğine ve Es-erlerin Aşkabat'taki başkaldırılarına dair haberi alır almaz 16 Temmuzda halk komiseri yoldaş Pavel Poltaratski'ye Aşkabat ve Gızılbarbat olaylarına

14 Merkezi İcra Komitesi (Çev).

15 Halk Komiserleri Konseyi (Çev).

karşı tedbir almak için oluşturulan komisyonun başkanı olarak, acil bir şekilde Zaskaspiy vilayetine gitmeyi teklif ettiler.

Aşkabat'a gelirken Beyaz Muhafız Birlikleri, Funtikov'un emri doğrultusunda, Marı şehrinde yoldaş Poltaratski'ni yakalayarak, Marı ÇK'sının¹⁶ başkanı yoldaş Koliniçenko ile ikisini, 22 Temmuz gecesi kurşuna dizerek öldürdüler.

22 Temmuz gecesinde Funtikov'un önderliği altında Aşkabat Es-erler grev komitesi Aşkabat'ın 9 tane komiserini: Telliya, Jitnikov, Molibozka, Hrenov, Batminov, Kolostov, Smelyanskiy, Rozanov ve Petrosov yoldaşlar Aşkabat hapishanesinden, özel bir tren ile Anev ve Gaveris arasındaki menzile getirilerek, hepsi kurşuna dizilerek öldürüldü.

O sıralarda Aşkabat'ta bulunan Kızıl Muhafız Birliği yok edildi. Aşkabat'ta topçu deposunu muhafaza eden "Daşnak-Syutyun" birliği ise, Frolov Gızılbarbat'a gittikten sonra, bu topçu deposundaki tüm silahları savaş teçhizatlarını Es-erlere vererek, birliğin kendisi Es-erlere katıldı.

Sovyet hükümetinin yöneticilerinden ve onun taraftarlarından intikam aldıktan sonra Aşkabat Es-erler grev komitesi iktidarı ele alıyor ve iktidarı "geçici icra komitesi" olarak yeniden adlandırıyor. Aynı anda "Taşkent'e" ve "Moskova'ya" sefer düzenlemek için Es-erler ve yerli milliyetçiler tarafından Aşkabat'ta, Büzmeyin'de ve Gızılbarbat'ta acilen silahlı askeri kafieler kuruluyor. Bunları organize etme görevi Taşkent'teki anti devrimci askeri örgütün ve Meşhed'deki İngiliz karargâhının plan ve talimatları doğrultusunda gerçekleştirildi.

1918 senesinde Türkmenistan'daki olaylara katılanlardan birisi (birisinin ifadesi) buna işaret ediyor: Aşkabat şehrindeki demir yol işçileri Es-erlerin haince ve döneke faaliyetlerde bulduklarını, Sovyet iktidarı yanlısı olanların hepsinden ve Bolşeviklerden kanlı bir şekilde intikam alıyor olduklarını gördükten sonra işçilerin birçoğu Frolov'a karşı koymak için Gızılbarbat'a gitmeyi ve de Taşkent ile Moskova'ya gönderilecek askeri kafieleri organize etmeye katılmayı reddettiler. İşçiler evlerinden kaçıyorlardı, ama onları bularak dövüyorlar ve Es-er birliklerinin saflarına katıyorlardı. Sovyet hükümetine karşı çıkmak istemeyen işçileri dövme konusunda Es-erler birliğinin komutanı ön plana çıkıyordu.

Çarcev işçileri, sayısı az olan Bolşevik örgütün önderliği altında gönüllü birliği oluşturdu. Bu birlik 180 kişilik yaya askerden, 8 makineli tüfeği olan 35 kişilik mitralyöz ekibinden ve 4 adet topu olan 50 kişilik topçudan ibaretti, 29 Temmuz 1918 senesinde onlar, sayı ve teknoloji açısından çok ileri olan Beyaz Muhafız Birliğine, Çarcev yakınlarında mukavemet gösterdiler.

Bunun ardından yoldaş Popov'un komutanlığı altındaki, 1918 yılının Şubatında Kazan'da kurulan ve Moskova, Lipetsk, Borisogleb, Sarapul, Çelyabinsk ve Samara gönüllü birliklerinden oluşan Kazan birliği Taşkent cihetinden Çarcev'e geldi. Kazan birliği ile birlikte 1. Taşkent alayı da Çarcev'e geldi.

Çarcev birlikleri Taşkent'ten gelen birliklerle beraber, Zakaspi cephesinin askeri-siyasi karargâhının genel komutanlığı çatısı altında, Beyaz Muhafız Birliklerine saldırdılar. 6 Ağustosta savaarak Üçacı santralini, 7 Ağustosta Ravninan'ı ele geçirdiler ve 12 Ağustosta Bayramalı'ya karşı saldırı başladı.

16 Sovyet devletin ilk güvenlik kurumu olan teşkilattır (Çev).

Aynı gün içerisinde, İngiliz karargâhının emri doğrultusunda, Es-erler hükümetinin ve Beyaz Muhafız Birlikleri komutanlığının ricası üzerine Beyazlar'a yardım etmek için Artık santrali üzerinden İran'dan süvarilerin 1. kafiləsi geldi.

İngiltere'nin Hindistan orduları Zakaspiy vilayetine geldikten sonra, Vladimir Dohov'un vekâletiyle Zakaspiy vilayetindeki Beyazcı (Beyaz Muhafız Birlikleri ve taraftarları) Es-erler'in yürütme komitesi ile İngiliz komutanlığı arasında, General Malleson'un vekâletiyle, 19 Ağustosta ikinci kez anlaşma yapılarak, Meşhed şehrinde imzalandı (ilk anlaşma Taşkent'te 1918 yılının başında yapılmıştı).

Bu anlaşmaya göre İngiliz komutanlığı İngilizlere göre "Rus merkezi Asya'sının kapısı" olan Bakü cihetinden Beyaz Muhafız Birliklerini koruyup kollamayacağına vaat etti. Krasnovodski'de İngiliz garnizonu kurulacaktı; Zakaspi'deki Beyazcı (Beyaz Muhafız Birlikleri ve taraftarları) Es-erler hükümetine para, silah ve askeri destek de verilecekti. Zakaspi'deki Beyazlar hükümeti ise, karşılığında İngilizlere Kaspi (Hazar) denizinde egemenlik hakkı, Krasnovodski limanından istifade etme imkânını sundu; eğer gerekli görüldüğü takdirde Orta Asya demir yolunun tüm faal bünyesini götürme, petrol ve su rezervlerinin hepsini yok etme, demir yolunun özel menzilleri arasındaki yolu sökme, köprüleri, geçitleri, devriyeleri ve yedek yolları yıkma, telgraf tellerini alma vesaire gibi haklar İngilizlere tanındı.

Sonradan anlaşıldığına göre, yukarıda zikredilen anlaşma imzalandıktan sonra, Aşkabat'a gelen 4-5 tane İngiliz subayları bütün Zakaspi'nin kaderini tayin etmeli idiler ve de "geçici yürütme komitesi" haricinde burayı idare etmeli idiler. Böylece "geçici yürütme komitesi" İngiliz subaylarının elinde oyuncak haline geldi. Sovyet Türkistan'ının İngiliz emperyalistlerinin sömürgelerine ve yarı sömürgelerine: Hindistan'a, Afganistan'a ve diğerlerine yaptığı etkinin önünü kesebilmek için, İngiliz emperyalistleri Zakaspiy vilayetini ve ardından bütün Orta Asya'yı işgal edebilmek için can atıyorlardı. Bunun haricinde İngiliz emperyalistleri acımasız (kanlı) ellerini Bakü petrolüne ve Orta Asya pamuğuna da uzattılar.

İngiliz emperyalistlerinin bu kötü niyetlerini hayata geçirmek ve İngiliz müdahalecilerinin ve Beyaz rejimin Zakaspi'de hüküm sürmesi için Es-erler ve bölgedeki milliyetçiler İngilizlere her çeşit yardımı veriyorlardı ki bu uzlaşma Taşkent'teki İngiliz heyeti ile anti devrimci örgüt arasında, 1918 senesinin başında yapılan ve aynı zamanda ona Es-erlerin vekillerinin de imzaladığı ilk anlaşma ile belirlenmişti.

İngilizler tarafından Beyaz Muhafız Birliğine yardım edilmesine bakmadan, Sovyet orduları 13 Ağustosta (savaşarak) Bayramalı'yı ele geçirdiler. 16 Ağustosta kısa bir çatışmadan sonra Marı şehri, daha sonra Tecen ele geçirildi ve nihayet Sovyet orduları tarafından ele geçirilen son nokta (bölge) Duşak santrali oldu (1918 yılının sonu).

Çarcev ve Kaka arasındaki savaşlarda mağlup olan Beyaz Muhafız Birliğine İran'daki ve Kafkaslardaki İngilizler tarafından acil bir şekilde her çeşit yardım geliyordu. Beyaz Muhafız Birliğinin Beherden bölgesindeki Türkmenleri tekrardan seferber etme konusundaki çabaları başarısız oldu. Bölgenin halkı cepheye gitmeyi kesinlikle reddettiler, seferberlik işlerini yürütmek amacıyla Beherden bölgesine gönderilen Türkmen subayı az daha öldürülmüştü.

İngiliz ordularının destekleriyle Beyaz Muhafız Birliklerinin safları güçlendirildikten ve İngiliz müdahalecilerinin paralarıyla silahlandırıldıktan sonra büyük se-

ferler sonucunda yorulan Sovyet orduları 21-22 Ekimde Duşak santralinden Çarcev yakınlarındaki, Ravnina santraline doğru geri çekilmek zorunda kaldı.

Bu geri çekilmenin amacı, gönüllü Kızıl Muhafızların ve partizanların küçük birliklerini yeniden düzenlemek ve onları düzenli Kızıl Ordu tüzüğüne geçirerek, tek komutanlığa tabi kılmak için de gerekliydi.

Şunu da belirtelim ki, Sovyet orduları Marı ve Tecen şehirlerini ele geçirdikleri zaman, bölgedeki Sovyet memurları yerli sanayi fabrikalarını millileştirme faaliyetlerinde bulundular. Ama Sovyet orduları Çarcev'e çekildikten sonra, Es-erler hükümeti eski millileştirilen fabrikaların hepsini de eski sahiplerine burjuvaya iade etme yönünde yasa çıkardı.

Es-erlerin kimin çıkarları için Sovyet iktidarına karşı, Bolşeviklere karşı mücadele yürüttüklerini anlama açısından bu faktör yeterli bir delil olabilir. Biz, Es-erlerin her şey konusunda ve her yerde zenginlerin, hanların ve diğer sömürgecilerin çıkarlarına hizmet ettiklerini bu faktörlerden anlıyoruz. Es-erler kapitalistlerin iktidarı için, işçi sınıfına karşı, fakir çiftçilere karşı mücadele ettiler.

Sovyet ordularının Duşak santralinden geri çekilmesinden 5 gün önce Tecen'de, Sovyet ordularının peşi sıra eşkiya Eziz Çapıkov, İngiliz ve Beyazlar komutanlığının talimatı doğrultusunda, 14-15 Ekimde şehre baskın yaparak, halkı yağmaladı ve yerli Türkmenlerden, İranlılardan ve Avrupalılardan acımasızca intikam aldı.

Hive'de Han Cüneyt, İngiliz ve Beyaz Muhafız Birliği komutanlığının emri doğrultusunda ve Buhara emiri ile anlaşarak, Petro-Aleksandrovsk (Dört Köl) kalesindeki silahları ele geçirmek ve Zakaspiy cephesindeki Sovyet ordularının peşine düşmek amacıyla şehre saldırdı. Petro-Aleksandrovski'ni savunanlar, öncelikler yerli Kazaklar, Türkmenler, Özbekler ve komünist Timoşenko'nun önderliği altında onlara yardıma gelen Çarcev işçilerinin birliği Cüneyt çetesinin birçok defa yaptığı saldırılarına karşılık verdiler.

1918 yılının Eylül ayının 19'unu 20'sine bağlayan gece İngiliz-Es-er-Beyaz eşkiyalar, Akca-Guyma santrali yakınında, 207 çakırım¹⁷ mesafede, 26 Bakü komiserini vahşice kurşuna dizerek öldürdüler. Yaptıkları bu vahşice faaliyetlerini ve kötü işlerini işçilerden gizlemek için, İngiliz Es-er Beyaz eşkiyalar halk arasında 26 tane Bakü komiserinin İran üzerinden Hindistan'a gönderildiğine dair haberi yaydılar.

Anlaşmayı ve İngiliz emperyalistleri ile yapılan saldırı planını gerçekleştirmek için askeri komiser, Es-er Osipov'un önderliğindeki Taşkent anti devrimci örgüte, Konoplyov adındaki Es-ere (Es-er taraftarı) MİK ve dış işleri halk komiserliği tarafından geniş vekâlet verilerek, Dörtgöl'e gönderiyor. Konoplyov haince faaliyetleriyle kısa sürede anti Sovyet planını ve kötü niyetini açığa vurdu. Yoldaş Timoşenko'nun talimatıyla Konoplyov yakalanarak konvoyla Çarcev'e gönderildiği sırada O Beyazlar'ın yanına kaçıyor. Bir süre sonra onu, görevlendiren maceracı ve hain Osipov da 1919 yılının Ocak ayında, Taşkent'te çıkardığı isyanından sonra ve Türkistan MİK üyelerinden birçoğunu öldürerek, Beyazlar'ın yanına kaçıyor. Kaçmadan önce Osipov, Zakaspiy cephesinde mücadele eden Sovyet ordularının arasına kargaşa sokmak için can attı. Türkistan askeri bölgesinin askeri komiseri sıfatıyla, O Kazanskiy alayının komutanı yoldaş Krillova, (Kazanskiy) alayı ile birlikte Taş-

17 1.07 km'ye eşit olan uzunluk ölçüsü birimi (Çev).

kent'e, Osipov'un emrine girmeli diyerek, 19 Ocak 1919 yılında telgraf aracılığıyla 1361 N0'lu talimatı verdi. Ama Zakaspiy cephesi komutanlığı, hain Osipov'un asil ve kötü niyetini bilerek, Kazanskiy alayının Taşkent'e gitmesine izin vermedi. Böylece Zakaspiy cephesinde mücadele veren Kızıl Ordu güçlerini zayıflatmak amacıyla yapılan haince çabaların önü kesildi.

Bu anti Sovyet gösterilerin, ihanet faaliyetlerin ve intikam alımların hepsi, Aşkabat işçilerinin ve Es-erler tarafından kandırılan Zakaspiy çiftçilerinin gözünü açtı. 1918 yılının Aralığında ve 1919 yılının Ocağında, Aşkabat'ta gerçekleşen mitinglerde, Aşkabat işçileri, Es-er-Beyazcı hükümetin faaliyetlerine karşı çıkmaya teşvik ediyor ve İngilizleri Türkmenistan'dan kovmayı ve Zakaspiy cephesine son vermeyi geçici hükümetten talep ettiler. İşçiler grup halinde cepheden kaçmaya başlayarak, yeni seferberlik zamanında, cepheye gitmeyi kesin olarak reddettiler. Zakaspiy cephesindeki mücadelenin ilk aşaması böyle bitmişti.

1919 yılının başında General Dutov'un "Orenburg deneyi" adlı cephesine Sovyet orduları tarafından son verildi. İlk Sovyet ordusu Orenburg cihetinden Orta Asya'daki Sovyet gruplarına katılmak için Zakaspiy cephesine geldi. Aynı zamanda Lenin-Stalin yoldaşlar önderliğindeki Bolşevikler partisinin Merkezi Komitesi, çok sayıdaki Beyazcı ve eşkıyalık faaliyetlerine son verme görevini doğrudan yönetmek için ve Orta Asya'da Sovyet iktidarını ve Bolşevik parti örgütlerini sağlamlaştırmak için, vefalı arkadaşlarını ve cengâver arkadaşları M. V. Frunze'yi ve V. V. Kuybişev'i, sonrasında ise L. M. Kaganoviç'i Orta Asya'ya gönderdi.

Hazırlıklarını tamamladıktan sonra ve reform faaliyetleri gerçekleştirildikten sonra, Zakaspiy cephesinin Kızıl Ordu grupları, 14 Mayıs 1919 senesinde bütün cephe istikametinde kesinkes saldırıya başladılar. Bu saldırıdan önce, 2-3 Mayıs'ta, Beyazlar Ravnina santraline başarısız bir saldırıda bulundular ki burada Beyaz gruplar yok edildi. Bu savaşlarda Beyaz eşkıyaların 4 tane mortarı, 6 tane dağ topu, birçok makineli tüfek, 4 askeri kafilesi ve diğer şeyleri ganimet olarak ele geçirildi.

16 Mayıs'ta Anninkov (Emek) ve Gurban kale santralleri Sovyet ordularının mücadelesi sonucu ele geçirildi. Aynı şekilde 21 Mayıs'ta Bayramalı, 23 Mayıs'ta Marı, 24 Mayıs'ta Kuşka, 7 Haziranda Tecen, 3 Temmuz'da Kaka ve 9 Temmuz'da Aşkabat şehirleri ele geçirildi.

Kızıl Ordunun özellikle Kaka yakınlarında yaptıkları operasyon başarılı oldu, burada Arçinyan ve Hıvaabat yerleşim bölgelerindeki Rus çiftçilerinin tavsiyesi doğrultusunda, Kızıl Ordu birliğinin küçücük bir taburu dağ vadisi cihetinden dolanarak, Beyaz orduların peşine düştüler. Bu operasyonda düşman tarafı 9 takım alayını, 2 tane zırhlı vagonlarını, birçok topunu kaybetti ve yaklaşık 400 adamları da esir oldu.

Türkmen çiftçilerinin, o sıradaki olayları nasıl gördükleri şu aşağıdaki evraklardan biliniyor. Eski Tecen bölgesi Sovyet orduları tarafından ele geçirildikten sonra, Bek köyünün fakir çiftçileri, 18 Ağustos 1919 yılında gerçekleşen toplantılarında aşağıdaki kararı kabul ettiler:

"Ulugbay Taçnazar oğlunun, Nurbanak Taçnazar oğlunun, Baygeldi Nuralı oğlunun, Acan Aman oğlunun, Tecen Agsak oğlunun, Gılıçdurdı Nazar oğlunun, Garaberdi Garrı molla oğlunun, Durdı molla Artık oğlunun, Ataçaka Övez oğlunun, Akmammedin, nahiye müdürü Berdi Mammet oğlunun (Çaçe köylüsü) sorgusuz ve

seçimsiz, hatta silah zoruyla da iktidarı devirerek kendi ellerine aldıkları ve fakirlere tahmin ederden çok eziyet ettikleri hepimizce malumdur. Mesela: köy fakirlerinden yetmiş kadar kişiyi katlettiler, birçok evleri, malları ve ev eşyalarını, buğday ve diğer şeyleri yağmaladılar. Daha sonra, Zakaspi'de Menşevikler¹⁸ Sovyet hükümetine karşı çıkmaya başladıkları zaman, onlar köydeki fakirlerin özgürlüğünü hiçe sayarak Menşeviklere katıldılar, köyün fakirlerini seferber ederek savaşa gönderdiler ve Beyaz Muhafız Birlikleri ile beraber Kızıl Orduya karşı savaştılar ve böylece fakirlere çok zararları dokundu. Şimdi fakirler, yukarıda isimleri zikredilen zenginlerin bir an önce Tecen bölgesinden daimi bir şekilde sürgün edilmelerini, yağmalanan eşyaların hepsinin sahiplerine geri iade edilmesini ve (işledikleri suçlar yüzünden) onların cezalandırılmalarını rica ediyor ve istiyorlar.

İsimleri zikredilen zenginleri bir an önce Tecen bölgesinden daimi bir şekilde sürgün etmeyi, onları yağmaladıkları malların hepsini sahiplerine iade etmeye zorlamayı, proleter kanunu gereğince onların cezalandırılmalarını gerçekten fakirler sınıfının çıkarını koruyan Sovyet hükümetinden rica etmeli, çünkü yoldaş Gurdov'un raporu doğrudur, bu durum hepimizce ve bize güvenen köy fakirlerince bu bilinmektedir².

Karara 16 kişi imza atmıştır.

Tecen bölgesinin bütün nahiye ve köylerinde de bunun gibi kararlar kabul edildi. Böylece, köy fakirleri kimin kendilerine dost kiminse düşman olduğunu fazlasıyla gördüler.

1919 yılının Nisanında cepheden çekilmeye başlayan İngilizlerin, Haziran ayında son birlikleri cepheden çekiliyorlar ve mevcut yedek yiyeceklerini, yaklaşık Zakaspi'de geçirdikleri bir yıl zarfında yağmaladıkları mal ve değerli eşyaları Zakaspi üzerinden yanları ile götürdüler. İngilizlerin böyle acil bir şekilde Zakaspi'den gitmelerinin sebebi, ordularının saflarında, hem metropoldeki hem de sömürgelerindeki kitleler arasında (Afganistan'daki milli özgürlük hareketi) devrimci gösterilerin gelişmesinden ötürü idi.

Garrigala'da ve diğer semtlerde Türkmen gerilla birlikleri aktif faaliyetlerde bulunarak Beyaz Muhafız Birliklerine birçok zayıat verdirdi. Bu birlikler özellikle Beyaz Muhafız Birliklerinin Türkmen köylerinde yürüttükleri yiyecek hazırlıkları gibi faaliyetlerine engel oldular.

Zakaspiy cephesinin sonlandırılmasından çok önce, zorla cepheye gönderilen işçiler kitleler halinde Beyaz Muhafız Birliklerinin saflarını bırakarak kaçmaya başladılar. Gazancık yakınlarında, 7 Aralık 1919 senesinde, 5. Sibirskiy alayı, subaylarının birçoğunu öldürerek, Kızıllar tarafına geçti.

General Denikin, Zakaspiy cephesinde Beyaz Hareketin yok edilmesi gerektiğini öngörerek, General Savitski'ni, Beyaz Muhafız Birlikleri Zakaspiy cephesinin komutanı olarak tayin ediyor ve Kafkas'tan 450 kişilik, 7 adet toptan ve 40 adet makineli tüfekten oluşan destek birimini gönderiyor. Genel idare ve askeri operasyonlara öncülük etme görevini Tersko-Dağıstan ülkesinin başkanına teslim ediyor. Ama Beyaz Generallerin bu tedbirleri de Zakaspiy cephesindeki Beyaz Hareketin yok edilmesinin sağlayamadı.

18 O sıralarda Türkmenler Sovyet iktidarına karşı olanların hepsine: Es-erlere, Menşeviklere, Beyazlara ve diğerlerine Menşevik diyerek hitap ediyorlardı.

Frunze ve Kuybişev yoldaşlar cepheye geldikten sonra, Zakaspiy cephesindeki Kızıl Ordu onların önderliği altında, 6 Şubat 1920 yılında Krasnovodsk yakınlarında Beyaz çetenin kalıntılarını yok ediyor. 17-18 Aralık 1919 senesinde askeri grup tarafından Aydın santralının yakınlarında gerçekleştirilen büyük operasyona yoldaş Kuybişev'in bizzat kendisi katıldı ve öncülük etti; burada bizim (askeri) birimlerimiz tarafından Beyazlara büyük zayıat verildi. Beyaz Muhafız Birliklerinin 9 askeri kafilesi ele geçirildi, onların içerisinde tümen karargâhı da vardı; 13 adet lokomotif, 20 bin put¹⁹ petrol, 5 adet top, 30 adet makineli tüfek, 1000 adet tüfek, 500 adet 3 inçli mermi, 20 bin tüfek mermisi, bir hayli yiyecek ve giyecek malzemeleri ganimet olarak alındı ve birçok adamları esir oldu.

1920 yılının Şubatında Türkmenistan'ın Hive bölgesinde Cüneyt'in çeteleri yok edildi ve Harezam Halk Sovyet Cumhuriyeti kuruldu. 1920 yılının Eylülünde yoldaş Frunze'nin bizzat kendi önderliği altında Buhara emirinin çeteleri yok edildi. Emirnin kendisi Afganistan'a kaçtı ve Buhara'da ise Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti kuruldu.

1920 yılının sonlarında, kardeş Sovyet cumhuriyetlerinden gelmiş olan Kızıl Ordu gruplarının yardımıyla ve Lenin-Stalin partisinin önderliği altında, Zakaspiy bölgesinde, Buhara ve Harezam'deki Türkmen semtlerinde İngiliz-Es-er-Beyazcı anti devrimin ittifak halindeki anti Sovyet güçleri lağvedildi. Böylece bizim Lenin-Stalin partisi tarafından önderlik edilmekte olan kahraman Kızıl Ordumuz Türkmenistan çöllerindeki bin kilometrelik seferini tamamladı, ülkeyi müdahalecilerden ve Beyaz çetelerden temizledi. "Kızıl Ordunun yaptığı bu hizmet, onun mücadelesi ve zafer tarihi tüm doğu halkları açısından çok büyük bir önem kazanacaktır" (Lenin). 1920 yılından itibaren Türkmen halkının tarihinde yeni sayfa açılıyor. Lenin-Stalin partisinin önderliği altında onların sosyalist toplum oluşturma yolundaki mücadele tarihi başlıyor.

Orta Asya'daki, özellikle de Türkmenistan'daki sivil savaşta anti devrimi yendikten sonra, V. İ. Lenin Türkistan komünistlerine yazdığı mektubunda Türkistan halkı ile ilişkileri doğru dürüst yola koymalı diyerek, onları üzerlerine düşen siyasi görevle vazifelendirdi. Vladimir İlyiç şöyle yazdı:

"Arkadaşlar! Bana, Halk Komiserler Konseyinin ve Savunma Konseyinin başkanı olarak değil, partinin üyesi olarak size hitap etmeye müsaade edin!

Türkistan halkı ile ilişkilerimizi doğru dürüst yola koymanın, abartısız olarak belirttiğimizde, şimdi Rusya Sosyalistik Federatif Sovyet Cumhuriyeti için çok büyük, bütün dünya açısından tarihi ehemmiyete sahiptir.

Bu güne kadar ezilen zayıf halklarla Sovyet İşçi-Çiftçi Cumhuriyetinin ilişkisinin, bütün Asya için ve dünyadaki tüm sömürgeler için, yüzlerce milyon kişi için pratik ehemmiyeti olacaktır.

Ben bu mesele hakkında doğru bir şekilde fikir beyan etmenizi, Türkistan halkları ile dostça ilişkileri örnek olacak bir şekilde, fiiliyatta hayata geçirmek için tüm gücünüzü sarf etmenizi, bütün dünya emperyalizmine ve onun elebaşı Britanya (İngiltere) emperyalizmine karşı cesurca mücadele etmek için Velikorus²⁰ emperyalizminin

19 Eski Rus ölçü birimi, 1 put=16,380 kg (Çev).

20 Büyük Rusyacılık demektir. Deli Petro'nun planıdır (Çev).

tüm kalıntılarının köklerini kurutmak doğrultusundaki isteğimizin samimi olduğunu fiiliyatta onlara ispat etmenizi, bizim Türkistan komisyonumuza büyük bir güvenle bakmanızı ve onun gerektiğinde, aynı çerçevede BMİK tarafından ona verilmiş olan direktiflerini kararlı bir şekilde uygulamanızı çok istirham ediyorum.

Eğer de siz, benim bu mektubuma cevap verseniz ve meseleye karşı kendi görüşünüzü bildirirseniz, çok minnettar oldurdum. Komünist selamla V. Ulyanov (Lenin)²¹

Türkmenistan'ın Beyaz Muhafız Birliklerinden ve İngiliz müdahalecilerinden kurtarılmasının 20. yıl dönümünü kutlayarak, Türkmen halkı ve bununla birlikte bizim güçlü vatanımızın bütün halkları, Sovyetler Birliğinin halkları tarafından kat edilen mesafe, dıştaki ve içteki düşmanlara karşı mücadele ve onlara karşı galibiyet Lenin-Stalin partisinin önderliği altında çok başarılı oldu diyerek söyleyebileceklerdir. Yoldaş Stalin şöyle diyor: “Bizim devrimimiz, kapitalizmin zincirlerini yok etmek dışında ve halklara özgürlük vermek dışında, halklara yaşam şartları, müreffeh hayatı da veren tek devrimdir”.

Türkmenistan emekçileri sivil savaş dönemindeki ve sosyalist (devlet) inşası sırasında kazanılan tüm zaferler için Bolşevik partiye, insanlığın büyük dâhisi Lenin'e ve Lenin'in çalışmalarını sürdürmekte olan emekçilerin ve bütün dünyadaki ezilen halkların büyük önderi yoldaş Stalin'e minnettardılar.

Komünist partinin önderliği altında, Lenin-Stalin partisinin etrafında tekrardan dostça birleşerek, Türkmen halkı, Sovyetler Birliğinin halkları ile kardeşçe ilişkilerde bulunarak ve büyük dostluk ile komünizmi kurma yolundaki mücadelede yine de yeni zaferlerle ileriye doğru yürürler. Çünkü “SSCB halkları arasındaki dostluk büyük ve gerçek başarıdır. Çünkü henüz bu dostluk mevcutken bizim ülkemizin halkları özgür ve yenilmezdir” (Stalin).

Türkmen emekçilerinin askeri eğitime hâkim olabilmek can atmaları, bizim şanlı İşçi-Çiftçi Kızıl Ordumuzun Voroşilovcu²² atıcılarının ve Voroşilovcu süvarilerinin ön saflarında olmak için can atmaları, Türkmen halkının Sovyetler Birliğinin diğer halkları ile birlikte, bizim Sovyet sınırlarımızı ihlal etmeye cüret eden düşmanları yok etmeye her zaman hazır olduklarını gösteriyor.

21 V. İ. Lenin, Eserler Cilt: XXIV, s.531.

22 Kliment Efremoviç Voroşilov, SSCB'nin asker ve siyaset adamı. Sovyetler Birliği mareşali ve komünist parti yöneticisi (Çev).

